

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego zalecenia Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich

COM(2013) 460 final – 2013/0229 (NLE)

(2014/C 67/22)

Sprawozdawca: **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Dnia 26 czerwca 2013 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 19 ust. 1 oraz art. 22 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego zalecenia Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich

COM(2013) 460 final – 2013/0229 (NLE).

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 3 października 2013 r.

Na 493. sesji plenarnej w dniach 16–17 października 2013 r. (posiedzenie z 17 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 135 do 4 – 6 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Komitet z zadowoleniem przyjmuje wniosek Komisji Europejskiej dotyczący zalecenia Rady i z żalem przyznaje, że istnieje konieczność podjęcia omawianych w nim środków. Może ono być pojmowane jako swego rodzaju minimalny program wdrażania.

1.2 Komitet ubolewa ponadto, że – jak wskazano również w uzasadnieniu zalecenia – realizacja celów strategii ramowej na szczeblu europejskim napotyka niezmiennie poważne trudności z punktu widzenia wdrażania i zaangażowania politycznego na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

1.3 Komitet zwraca uwagę na braki opisane w dokumentach analitycznych organizacji społeczeństwa obywatelskiego dotyczących strategii ramowej i krajowych programów strategicznych. Należy – w oparciu o wskazania sformułowane przez zainteresowanych – potraktować te braki poważnie i zaradzić im poprzez opracowanie i wdrożenie w krótkim czasie skutecznych i merytorycznych rozwiązań na poziomie polityki publicznej.

1.4 Komitet uważa, że część wniosku dotycząca horyzontalnych środków politycznych jest opracowana niestarannie, i wzywa Komisję do jej rozwinięcia, do określenia o wiele konkretniejszych wymogów dla czterech wskazanych dziedzin i o wspieranie wdrażania dzięki przedstawieniu oczekiwanych wzorcowych rozwiązań.

1.5 Komitet uważa, że w świetle stwierdzeń zawartych w uzasadnieniu wniosku dotyczącego zalecenia ⁽¹⁾ i pogorszenia

się sytuacji społeczno-gospodarczej z powodu kryzysu Rada powinna skorzystać z posiadanych kompetencji i przyjąć wiążące akty prawne, zwłaszcza by zaradzić nagłym potrzebom i skrajnemu ubóstwu, które zagrażają życiu obywateli i przeciwdziałać najbardziej skrajnym skutkom dyskryminacji, rasizmu i antycyganizmu.

1.6 EKES zaleca, szczególnie wobec skrajnie trudnych sytuacji życiowych, określenie jasnych ram stosowania praw człowieka i wdrożenie – od dawna niezbędne – wskaźników odniesienia i kryteriów pozwalających ocenić tego rodzaju sytuacje.

1.7 Komitet zaleca, by niezależne grupy badaczy wyposażone w narzędzia prawne i dające niezbędne gwarancje etyczno-zawodowe dokonały oceny wdrażania strategii oraz by zapewniono finansowanie i przejrzystość wykorzystania funduszy.

1.8 Należy wzmocnić, przy pomocy koniecznych gwarancji prawnych i innych, funkcjonowanie organów odpowiedzialnych za równe traktowanie, kluczowych podmiotów polityki walki z dyskryminacją, krajowych punktów kontaktowych odgrywających zasadniczą rolę we wdrażaniu strategii oraz zacieśnić współpracę tych różnych instancji z zainteresowanymi grupami ludności.

1.9 Aby zwiększyć skuteczność wdrażania strategii i uniknąć utraty zaufania obserwowanej w zainteresowanym środowisku, konieczne jest zadbanie o włączenie Romów i ich rzeczywistą mobilizację w odniesieniu do wszystkich dziedzin interwencji. Komitet sugeruje rozszerzenie ram koncepcyjnych współpracy, przyjęcie kultury porozumienia wychodzącej poza zwykłą konsultację; tego EKES oczekuje i formułuje propozycje idące w tym kierunku.

⁽¹⁾ „... chociaż państwa członkowskie mają prawną możliwość podejmowania działań w odniesieniu do kwestii integracji Romów, planowane dotychczas środki są niewystarczające. Z powodu braku skoordynowanego podejścia do kwestii integracji Romów wśród państw członkowskich powstają coraz większe rozbieżności”.

1.10 EKES podkreśla, że decydenci muszą wyraźnie zdystansować się wobec niepokojących deklaracji odnoszących się do Romów, zabarwionych rasizmem, z akcentami przemocy i wyraźnej dyskryminacji. Zwraca też uwagę na konieczność napiętnowania oraz otwartego i spójnego monitorowania zjawisk rasistowskiej przemocy i nienawistnych wystąpień, a także opracowania narzędzi prawnych, administracyjnych, regulacyjnych i informacyjnych, które pozwolą skutecznie przeciwdziałać tym zjawiskom.

2. Rys historyczny

2.1 5 kwietnia 2011 r. Komisja przyjęła ramy UE dla krajowych strategii integracji Romów na okres do 2020 r.⁽²⁾, tworząc tym samym, po długim oczekiwaniu, możliwość prowadzenia zharmonizowanych działań, by ograniczyć skrajne ubóstwo i segregację będące udziałem Romów. W czerwcu 2011 r. Rada zatwierdziła ten dokument⁽³⁾ i wezwała państwa członkowskie do przyjęcia do końca 2011 r. krajowych strategii integracji Romów.

2.2 Zgodnie z postanowieniami przyjętymi w tych ramach Komisja Europejska opracowuje sprawozdanie roczne na temat postępów we wdrażaniu strategii. W 2012 r. Komisja dokonała pierwszej oceny⁽⁴⁾ strategii przedstawionych przez państwa członkowskie i przyjęła konkluzje horyzontalne, a w załączonym dokumencie przeanalizowała silne i słabe strony w strategii każdego z państw członkowskich⁽⁵⁾.

2.3 Stowarzyszenia reprezentujące Romów bardzo uważnie śledziły proces opracowywania tych strategii, przekazały swe stanowisko lub zastrzeżenia w wielu dokumentach i również oceniły strategie⁽⁶⁾.

2.4 We wszystkich tych analizach stwierdzono poważne braki w strategiach państw członkowskich. Według organizacji społeczeństwa obywatelskiego istotnym problemem są treści horyzontalne i ich niedoskonałości. Jako przykłady braków można tu wymienić:

- a) niedostateczne środki przeciwdziałania dyskryminacji;
- b) brak środków na rzecz „pełnej dostępności”;
- c) brak środków na rzecz uznania i wzmocnienia godności ludzkiej Romów i ich społeczności;
- d) brak środków na rzecz złagodzenia szczególnie rażących różnic i trudności zaobserwowanych w społeczności

romskiej (np. brak środków na rzecz ograniczenia szczególnych trudności, na jakie trafiają romskie kobiety i dzieci);

- e) brak działań mobilizujących i zachęcających Romów, ich społeczność i ich organizacje społeczeństwa obywatelskiego do wdrażania strategii.

2.5 Wspomniane dokumenty analityczne Komisji Europejskiej nie wspominają o podstawowych brakach stwierdzonych w strategiach państw członkowskich. Nie zawarto w nich potępienia, wezwania do złagodzenia lub wyeliminowania licznych, w tym najpoważniejszych, przejawów trudności społecznych, które niekiedy stanowią naruszenie praw człowieka. Nie kładzie się na przykład wystarczająco nacisku na takie przejawy pogwałcenia praw człowieka jak:

- a) nielegalny handel ludźmi rozwijający się na marginesie prostytucji i problem zatrudnienia niewolniczego;
- b) podstawowe prawo kobiet romskich do dysponowania swoim ciałem i swobodnego dostępu do planowanego macierzyństwa, a także niekiedy przymusowa sterylizacja, bez zgody zainteresowanej;
- c) skrajne formy biedy i ubóstwa naruszające prawa człowieka, niezaspokojenie żywotnych potrzeb (np. brak dostępu do wody pitnej lub dostępu do opieki zdrowotnej i infrastruktury higienicznej dla osób żyjących na przedmieściach lub w obozowiskach itd.);
- d) niewystarczające cele i środki walki z rasizmem pozwalające zagwarantować bezpieczeństwo życia i mienia Romów i ich społeczności oraz ich praw, a także wzmocnić ochronę przed rasistowskimi aktami agresji.

2.6 EKES poświęcił dwie opinie strategii ramowej i krajowym strategiom integracji Romów. W poprzedniej opinii⁽⁷⁾ w sprawie poprawy pozycji społecznej i integracji Romów w Europie poparto strategię ramową, wspomniano – z punktu widzenia przyszłego opracowywania i wdrażania – o konieczności potrójnego podejścia (polityka integracji neutralna wobec rasy i etniczności, polityka wsparcia poprawy pozycji społecznej dla tych, którzy mają poczucie swej przynależności do wspólnoty romskiej i podkreślenia ich sukcesów w zakresie integracji społecznej, ogólna polityka antyrasistowska i działania informacyjne) i sformułowano inne propozycje.

2.7 W opinii dodatkowej EKES⁽⁸⁾, odwołując się do opracowania z 2012 r., zwraca uwagę na spadek zaufania zaobserwowany przez czynniki opiniotwórcze w społeczności romskiej i przedstawia w związku z tym propozycje dotyczące zwłaszcza integracji Romów i propagowania ich udziału w życiu publicznym.

⁽²⁾ COM(2011) 173 final.

⁽³⁾ Konkluzje Rady w sprawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do roku 2020.

⁽⁴⁾ COM(2012) 226 final.

⁽⁵⁾ SWD(2012) 133 final.

⁽⁶⁾ Analysis of National Roma Integration Strategies (Analiza krajowych strategii integracji Romów), ERPC, marzec 2012 r.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 248 z 25.8.2011, s. 16–21.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 011 z 15.1.2013, s. 21–26.

3. Uwagi ogólne

3.1 Komitet przyznaje, że z żalem, konieczność wydania zalecenia Rady ze względu na sytuację Romów, skutki kryzysu i bardzo różne zaangażowanie państw członkowskich. EKES popiera jego cele, uważa jednak, że zawarty w nim zbiór środków, który można uznać za swego rodzaju minimalny program wdrażania, jest pod pewnymi względami niedopracowany i w niewystarczającym stopniu operacyjny, by umożliwić osiągnięcie celów określonych w dokumencie.

3.2 Zgodnie z uzasadnieniem wniosek Komisji ma na celu „przyspieszenie postępów dzięki zwróceniu uwagi państw członkowskich na szereg konkretnych środków, które mają zasadnicze znaczenie dla skuteczniejszego wdrażania ich strategii”. Komitet ubolewa, że wskazanie tego celu sugeruje jednocześnie, że realizacja celów ramowej strategii na szczeblu europejskim napotyka niezmiennie poważne trudności z punktu widzenia wdrażania i zaangażowania politycznego na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

3.3 Komitet zwraca uwagę, że jeżeli nie chcemy ponownie przeoczyć sprzyjającej dla integracji Romów sytuacji politycznej – co byłoby poważnym zagrożeniem zarówno dla celów Unii, jak i dla możliwości zmiany warunków życia zainteresowanych osób – należy przyjąć, w porozumieniu z zainteresowanymi i właściwymi organizacjami Romów i społeczeństwa obywatelskiego i po przeprowadzeniu szeroko zakrojonych konsultacji, listę zaleceń opartych na ambitnym i kontrolowanym systemie analizy faktów, zawierającą wystarczająco konkretne i operacyjne elementy i możliwą do oceny.

3.4 Komitet uważa, że zalecenia polityczne zawarte we wniosku są użyteczne i powinny zostać poparte jako krótka lista interwencji, które bezwzględnie należy zrealizować. Komitet zauważa jednak, że zalecenia te określają zbyt wąskie ramy działań i nie zawsze są wystarczająco ambitne. Proponuje w związku z tym, by koniecznie uzupełnić listę zaleceń o narzędzia kontroli i monitorowania.

3.5 Komitet uważa, że część wniosku dotycząca horyzontalnych środków politycznych jest opracowana niestarannie, i wzywa Radę do rozwinięcia czterech wskazanych dziedzin (walka z dyskryminacją, ochrona kobiet i dzieci romskich, ograniczenie ubóstwa i włączenie społeczne oraz poprawa pozycji społecznej Romów) i do wspierania wdrażania dzięki przedstawieniu oczekiwanych wzorcowych rozwiązań.

3.6 Komitet uważa, że niezadowolający jest przedstawiony w dokumencie argument, według którego „celem wyboru instrumentu niewiążącego jest zapewnienie państwom członkowskim praktycznych wytycznych w kwestii włączenia

społecznego Romów, bez ustanawiania rygorystycznych, wiążących zasad”, gdyż „według ustaleń Komisji nadal brakuje skutecznych i współmiernych środków służących wyeliminowaniu problemów społecznych i gospodarczych znacznej części ludności romskiej w UE”. W obecnej sytuacji kryzysowej, jeśli włączenie społeczne Romów nie jest odpowiednio prowadzone, grupy romskie szczególnie dotknięte segregacją, dyskryminacją i skrajnym ubóstwem ucierpią w szczególności sposób, tym bardziej, że już obecnie kryzys stanowi dla nich nieznośne, niemożliwe do udźwignięcia obciążenie. W związku z tym EKES uważa, że sytuacja ta wymaga od decydentów natychmiastowych i skutecznych rozwiązań i działań, także ze względu na egzekwowanie praw.

3.7 Komitet uważa, że w świetle stwierdzeń zawartych w uzasadnieniu wniosku dotyczącego zalecenia⁽⁹⁾ Rada powinna skorzystać z posiadanych kompetencji i przyjąć wiążące akty prawne, zwłaszcza by zaradzić nagłym potrzebom i skrajnemu ubóstwu, które zagrażają życiu obywateli i przeciwdziałać najbardziej skrajnym skutkom dyskryminacji, rasizmu i antycyganizmu. Konieczność podjęcia takich środków wynika jasno z oczywistych braków na poziomie państw członkowskich w zakresie prawodawstwa i orzecznictwa⁽¹⁰⁾.

4. Konkretne propozycje

4.1 Komitet sugeruje kompetentnym służbom Unii Europejskiej, by dokonały ponownej oceny tych swoich zadań bezpośrednio związanych ze stosowaniem praw podstawowych Romów i praw mniejszości, których nie dotyczy otwarta metoda koordynacji, zwłaszcza jeśli chodzi o wspomniane kwestie. W związku z tym Komitet uważa za niezbędne, co następuje:

- a) Unia powinna dokładnie określić, jakie są, w ramach jej kompetencji, kryteria służące jej do decydowania o fakcie pogwałcenia praw człowieka drugiej i trzeciej generacji określonych przez ONZ, a przy okazji wyjaśnić także, w jakich wypadkach, gdy podejrzewa ona, że doszło do pogwałcenia praw człowieka, wnosi sprawę do sądu w swej dziedzinie kompetencji.
- b) Unia powinna interpretować i dostosowywać te prawa podstawowe i prawa mniejszości w zależności od sytuacji i od trudności społecznych, które mogą dotknąć Romów w większym stopniu niż średnia.

⁽⁹⁾ „... chociaż państwa członkowskie mają prawną możliwość podejmowania działań w odniesieniu do kwestii integracji Romów, planowane dotychczas środki są niewystarczające. Brak skoordynowanego podejścia w dziedzinie integracji Romów powoduje, że narastają różnice między państwami członkowskimi”.

⁽¹⁰⁾ „Cele wniosku nie mogą być osiągnięte w sposób wystarczający przez same państwa członkowskie, a tym samym mogą zostać łatwiej osiągnięte poprzez skoordynowane działania na szczeblu UE niż za pomocą inicjatyw krajowych o różnym zakresie, zasięgu i skuteczności”. 2013/0229 (NLE), uzasadnienie.

c) Unia powinna określić, z udziałem Eurostatu i za pomocą statystyk UE dotyczących dochodów i warunków życia (ramy EU-SILC) wskaźniki dochodu i braku, które nie uwzględniają tylko progów skrajnego ubóstwa i biedy, ale także warunki naruszające prawa człowieka i niegodne dla osoby ludzkiej.

d) Komitet uważa, że należy rozciągnąć techniki stosowane dotąd tylko wyjątkowo w tej dziedzinie, np. poza analizą sytuacji ludności biednej, której dochody są niższe od 50 % i 60 % mediany dochodów, przeanalizować trzeba także sytuację ludności, której dochód wynosi 30 % (25 %), albo wykorzystać, poza kompleksowymi wskaźnikami dyskryminacji stosowanymi obecnie, miarę „dyskryminacji marginalnej”, która wskazuje na szczególnie daleko idące wykluczenie w formie braku dzięki bardzo czułym wskaźnikom (takim jak wygoda lub przeludnienie mieszkania).

4.2 Komitet proponuje, by priorytetowo potraktować ochronę tradycji językowych i kulturalnych, które są podstawą tożsamości romskiej, a także ich wspieranie społeczne i finansowe po dokonaniu przeglądu strategii.

4.3 Według Komitetu realizacja krajowych strategii integracji Romów wymaga, by państwa członkowskie ze szczególną uwagą podeszły do kontroli przepisów i orzecznictwa w powiązanych obszarach polityki i by dokonały korekt pod kątem ich ewentualnych skutków antydyskryminacyjnych, tworząc w tym celu skuteczne mechanizmy.

4.4 Aby sprzyjać integracji Romów i ich niezależności materialnej, EKES oczekuje szczególnie od państw członkowskich odpowiedniej reakcji, adekwatnej do potrzeb i stworzenia programów na rzecz zatrudnienia, przedsiębiorczości i szkoleń zawodowych. Komitet wzywa je też do wzmocnienia środków prawnych, które skutecznie zachęciłyby przedsiębiorstwa do zatrudniania Romów. Dla żyjących w segregacji społeczności romskich, w przypadku których wskaźnik zatrudnienia jest długookresowo bardzo niski, a dyskryminacja na rynku pracy bardzo wysoka, trzeba wprowadzić innowacyjne formy polityki zatrudnienia, np. stworzyć dostateczną ilość odpowiednio dostosowanych, tymczasowych miejsc pracy finansowanych ze środków publicznych.

Monitorowanie i ocena

4.5 Komitet ubolewa, że Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i państwa członkowskie nie określiły jeszcze wskaźników i punktów odniesienia, które są podstawowym warunkiem oceny strategii i programów interwencyjnych, ani metodologii i wymogów w tej dziedzinie warunkujących odpowiednio i niezależne gromadzenie danych i opis sytuacji⁽¹¹⁾.

Obecne praktyki państw członkowskich w zakresie monitorowania i oceny ograniczają się często do sprawozdań opracowanych bez zastosowania rzetelnej metody oceny, ewentualnie opierającej się na danych liczbowych, i nierzadko przynoszą całkowicie bezpodstawne wyniki.

4.6 Komitet proponuje, by zadania w zakresie oceny powierzano grupom badaczy i instytutom wybranym na podstawie otwartych zaproszeń do składania ofert, profesjonalnym i bez powiązań politycznych, których niezależność należy wzmocnić za pomocą różnych instrumentów prawnych (np. oświadczenia o braku konfliktu interesów, zasady przejrzystości finansowej i wykorzystania funduszy, kontrola społeczności naukowej, nadzór nad metodą pracy itd.)⁽¹²⁾.

Zalecenia polityczne

4.7 Poza podlegającym programowaniu, przejrzystym i właściwym finansowaniem organów ds. równego traktowania, należy wzmocnić również ich sytuację prawną tak, by władze polityczne w jak najmniejszym stopniu mogły wpływać na ich funkcjonowanie, ale by jednocześnie zapewniały do niego warunki. Organy ds. równego traktowania powinny także utrzymywać stałe i ścisłe kontakty z odpowiednimi stowarzyszeniami reprezentującymi Romów, oprócz punktów kontaktowych dla Romów.

4.8 Krajowe punkty kontaktowe dla Romów powinny wypełniać swe zadania w warunkach całkowitej przejrzystości, zarówno w teorii, jak i w praktyce. Ich działalność ma kluczowe znaczenie dla realizacji strategii ramowej. Należy zapewnić, z prawnego punktu widzenia, prawa punktów kontaktowych oraz organów rządowych odpowiedzialnych za programowanie i wdrażanie polityki społecznej dotyczącej Romów, aby mogły one odgrywać rolę strażników, wydawać opinie o procedurach legislacyjnych związanych z polityką rządową dotyczącą m.in. Romów i wywierać na nią wpływ, aby ich wysiłki wzajemnie się nie osłabiały. Punkty kontaktowe dla Romów są zobowiązane do informowania stowarzyszeń przedstawicielskich romskiego społeczeństwa obywatelskiego, co może się wyrażać np. publikacją niezależnych rocznych sprawozdań oceniających, których zawartość nie podlega żadnym wpływom politycznym, a także np. organizacją specjalistycznych konferencji.

4.9 Komitet uważa, że cel określony w punkcie 5.1 wniosku dotyczącego zalecenia, tzn. „państwa członkowskie powinny podjąć niezbędne środki mające na celu zapewnienie stosowania niniejszego zalecenia najpóźniej do dnia [wpisać datę przypadającą 24 miesiące od publikacji] oraz powinny powiadamiać Komisję o wszelkich środkach podejmowanych do tego czasu zgodnie z niniejszym zaleceniem” jest trudny do zrealizowania. Należałoby czuwać nad tym, by państwa członkowskie nie były zwalniane z obowiązku wdrażania strategii ramowej UE i z ich

⁽¹¹⁾ Punkt 4.4 wniosku dotyczącego zalecenia.

⁽¹²⁾ Oceniający musi złożyć oświadczenie o braku konfliktu interesów, w którym stwierdza, że nie jest zatrudniony przez żaden rząd i że nie korzysta ze środków publicznych, co mogłoby szkodzić niezależności wyników oceny.

własnych zobowiązań. Istotnie, wniosek w swej obecnej treści jest tylko częścią szerszego systemu wymogów określonego w strategii ramowej w ogólnym kontekście; system ten ma być oceniany corocznie przez Komisję.

Integracja Romów i ich udział w życiu publicznym

4.10 Zdaniem wielu ekspertów i romskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego podzielających częściowo w tym względzie ocenę Komisji Europejskiej – obecne działania i mechanizmy pomocowe państw członkowskich nie pozwalają, w pewnych wypadkach, wystarczająco skutecznie podejść do kwestii integracji Romów. Ich punktem wyjścia i myślą przewodnią nie zawsze jest podejście oparte na prawach człowieka⁽¹³⁾. Niestety, w międzyczasie w wielu krajach stwierdzono nasilenie wykluczenia Romów. Głównym powodem tej sytuacji jest stała dyskryminacja Romów, głęboko zakorzeniony antycyganizm, który nie jest przedmiotem należytej uwagi ze strony organów zobowiązanych do stosowania prawa. Jak wskazano w uzasadnieniu wniosku dotyczącego zalecenia, „istotą problemu jest istnienie ścisłych powiązań między dyskryminacją i wykluczeniem społecznym, których doświadczają Romowie”⁽¹⁴⁾.

4.11 Zdaniem Komitetu likwidacja wzajemnie negatywnych skutków tych mechanizmów musi być głównym celem wszelkich działań integracyjnych. W tym kontekście głównymi instrumentami są zwłaszcza integracja Romów i wspieranie ich udziału w życiu publicznym, a także niezależność organizacji romskich i rozwój ich potencjału. Jest to możliwe tylko w warunkach kultury szczerzej akceptacji, gdzie polityka wobec Romów rzeczywiście bierze za punkt wyjścia samych zainteresowanych i gdzie Romowie nie są traktowani tylko jako beneficjenci, ale również jako równoprawne podmioty, których udział jest niezbędny. Trzeba zmienić dawne paternalistyczne podejście, w którym działania były określane przez elementy opiniotwórcze i głównych decydentów w społeczeństwie. Należy uznać i zaakceptować Romów jako odpowiedzialnych członków społeczeństwa, którzy mogą i chcą aktywnie wpływać na swój los.

4.12 Komitet odsyła do swej poprzedniej opinii⁽¹⁵⁾, w której informował, na podstawie jednego z badań, o znacznym niezadowoleniu, pewnej frustracji i nieufności wielu rzeczników społeczności romskiej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego i ich przedstawicieli. Zgodnie z tą opinią, pomimo deklaracji intencji, „organizacje przedstawicielskie zainteresowanych stron nie zostały odpowiednio włączone w proces strategicznego planowania, że nie stworzono podstawowych mechanizmów uczestnictwa czy że trwające obecnie procesy nie zdołały wzbudzić

wystarczającego zaufania wśród przedstawicieli zainteresowanych osób z powodu dyskryminacji i segregacji, istniejącej niekiedy od stuleci”. Badanie przeprowadzone w tym samym czasie przez ERPC zawiera takie same wnioski⁽¹⁶⁾.

4.13 Co do zmiany podejścia społecznego i decyzyjnego, Komitet zauważa, że procesu tego nie można prowadzić bez udziału Romów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które pracują wraz z nimi nad tworzeniem, wdrażaniem i oceną działań na wszystkich poziomach. Komitet uważa, że niezbędne jest określenie wskaźników pozwalających odpowiednio zmierzyć stopień integracji i uczestnictwa Romów (np. administracja lokalna lub centralna, dane dotyczące kształcenia, stopień udziału we wdrażaniu programów itd.).

4.14 Komitet sugeruje rozszerzenie ram koncepcyjnych współpracy, przyjęcie kultury porozumienia wychodzącej poza zwykle konsultacje, stworzenie platformy stałego dialogu (również na szczeblu lokalnym) oraz mechanizmów organizacyjnych przystosowanych do współpracy, nadanie większej przejrzystości decyzjom władz publicznych (na poziomie lokalnym) i uzasadnianie decyzji (z zaznaczeniem rozbieżności opinii i wyników głosowania); Komitet oczekuje realizacji takich kroków.

4.15 Komitet proponuje, by – jak to już wcześniej wskazano – zapewnić fundusze pomocowe (np. jako część programu „Europa dla Obywateli”) przeznaczone na integrację i poprawę pozycji społecznej Romów oraz na rozwijanie potencjału ich organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Program operacyjny EFS, a dokładniej gwarancja programów wsparcia związanych z pomocą techniczną, byłby również istotny dla rozwoju potencjału instytucjonalnego organizacji romskich.

4.16 Decydenci muszą wyraźnie zdystansować się wobec niepokojących deklaracji odnoszących się do Romów, zabarwionych rasizmem, przemocą i jawnie dyskryminacyjnych. Istnieje konieczność napiętnowania oraz otwartego i spójnego monitorowania zjawisk rasistowskiej przemocy i nienawistnych wystąpień, a także opracowania narzędzi prawnych, administracyjnych, regulacyjnych i upowszechniających, które pozwolą skutecznie przeciwdziałać tym zjawiskom. Na środowiskach opiniotwórczych, zwłaszcza na elicie politycznej i medialnej, spoczywa szczególna odpowiedzialność w tej dziedzinie. Komitet proponuje prowadzenie systematycznych badań nad uprzedzeniami w ramach jednolitej metodologii oraz stworzenie narzędzi pozwalających, w razie stwierdzenia negatywnych tendencji, na wspieranie działań publicznych w tej dziedzinie lub ich wdrażanie oraz zwiększenie wysiłków w tym kierunku.

⁽¹³⁾ COM(2012) 226 final, SWD(2012) 133 final, Analysis of National Roma Integration Strategies (Analiza krajowych strategii integracji Romów), ERPC, marzec 2012 r.

⁽¹⁴⁾ Koalicja na rzecz europejskiej polityki wobec Romów (ERPC) zaleca, by krajowe strategie integracji Romów oparte były głównie na dążeniu do wykorzenia antycyganizmu. Choć likwidacja różnic w dziedzinie dochodów, zdrowia i edukacji jest istotna, niemożliwe będą tu postępy, jeżeli wykorzenie antycyganizmu nie stanie się priorytetem krajowych strategii integracji Romów. Analiza końcowa ERPC.

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 011 z 15.1.2013 s. 21–26.

⁽¹⁶⁾ „(...) znaczna większość respondentów z różnych państw członkowskich opisała proces opracowywania krajowych strategii integracji Romów jako nieprzejrzysty. W większości przypadków zasady udziału zainteresowanych stron, a zwłaszcza Romów, nadal pozostają niejasne w odniesieniu do wdrażania tych krajowych strategii”. Analysis of National Roma Integration Strategies (Analiza krajowych strategii integracji Romów), ERPC, marzec 2012 r.

4.17 Komitet zwraca uwagę państw członkowskich na fakt, iż aby przeciwdziałać istniejącej od pokoleń segregacji i dyskryminacji ciężącej na wszystkich wymiarach życia zainteresowanych, nie wystarczy wdrożyć programy w formie projektów skupionych wokół danej problematycznej dziedziny. Niezbędne jest dziś przyjęcie podejścia systemowego w dążeniu do celów strategii.

Bruksela, 17 października 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE
